

Hospodaření a funkční i biologická rozmanitost našich lesů

(Záznam vystoupení Mgr. MgA. Radima Hédla, Ph.D. z Botanického ústav AV ČR na tiskové konferenci konané 6. 9. 2019 na AV ČR v Praze)

České lesy zažívají období velké nestability zapříčiněné aktuální kůrovcovou kalamitou. Hospodářsky motivovaný tlak na lesy je nicméně chronický, a je proto načase změnit chápání lesů primárně jako ekonomického zdroje.

Zásadní význam má biologická rozmanitost. Jde o záležitost důležitou z mnoha pohledů, které se dají shrnout pod pojem funkce lesa. Například ve světle současné kůrovcové kalamity jde o odolnost vůči narušení čili disturbancím. To samé platí pro genetickou diverzitu, což je vlastně jedna z úrovní biodiverzity obecně.

Podpora biologické rozmanitosti je skutečně zásadní kvůli zachování funkčnosti lesů. Druhová pestrost ve stromovém nadrostu se bezprostředně odráží v druhové diverzitě lesního podrostu a to samé platí pro ostatní skupiny organismů. Současný kolaps jehličnatých kultur je přímým důsledkem dlouhodobého ignorování významu biologické rozmanitosti lesa, konkrétně dřevin.

Hlavním principem stabilizace lesů je z biologického pohledu diverzifikace přístupů k nakládání s nimi. Legislativa by měla umožnit hospodářské způsoby a postupy, které podporují různorodost druhů a společenstev. Týká se to různých skupin organismů na všech prostorových měřítcích – jak na malé prostorové škále jednotlivých porostů, tak na krajinné úrovni.

Kde vidíme hlavní faktory ohrožující biodiverzitu lesů:

1. Lesy jsou pěstovány „zemědělským“ způsobem. To znamená, že stromy jsou vysazovány, po předepsanou dobu pěstovány a následně sklizeny. Tento přístup redukuje a mění genetickou diverzitu dřevin a v důsledku toho i lesního podrostu, který v našich lesích tvoří hlavní část biodiverzity rostlin. Lesy by měly být obnovovány v co největší míře z přirozeného zmlazení, kterého je v běžném lese spousta; tím se chrání přirozená genetická diverzita dřevin. Současná legislativa však nutí hospodáře vysazovat předpěstované sazenice, které je třeba nákladně ošetřovat a chránit před zničením zvěří.

2. Lesy dlouhodobě stárnou a tmavnou. To je velký problém u lesů nižších poloh, zhruba do 500 m nad mořem. Důsledkem je dlouhodobý úbytek světlomilných druhů, které tvoří hlavní část biodiverzity důležitých skupin organismů včetně rostlin a hmyzu. Trend dlouhodobého nárůstu biomasy a „zahušťování“ lesů je doložen v Evropě nebo Severní Americe. Kvůli podpoře diverzity světlomilných lesních organismů je třeba rozvolnit pojetí lesa výhradně jako zapojeného porostu dřevin, jak vyplývá z české legislativy. Celosvětově je les definován podstatně méně striktně, viz definice FAO.

3. V lesích chybí mrtvá dřevní biomasa. Na ni je vázána další velká část biodiverzity, například hub včetně lišejníků, nebo i bezobratlých a mechorostů. Je třeba nechávat více mrtvého dřeva, v hospodářských lesích zbytků po těžbě stromů, případně přestárlých stromů.

4. Chronickou zátěží jsou emise dusíku. Zdrojem je spalování fosilních paliv včetně dopravy.

Setrvalý přísun dusíku z ovzduší má za následek zvyšování úživnosti lesů a dlouhodobý úbytek biologické rozmanitosti. Během 20. století ubyly živinami chudé lesy a celé spektrum druhů na ně vázaných. Zvýšená úživnost lesů naopak podporuje šíření nepůvodních druhů, potenciálně invazních.